

## Taliban'ın Afgan Kadın Gazetecilerin Mesleklerini İcra Etmemesine Yönelik Uyguladığı Baskılar ve Engeller

Fatma Abdukaya\*

### Öz

Kadın gazeteciler mesleklerini icra ederken büyük problemlerle karşılaşmaktadır. Bu problemin oluşmasındaki en büyük etken, toplumsal cinsiyet ve ataerkil toplum yapısının kadına karşı oluşturduğu olumsuz yargılardır. Bunun dışında kadın gazetecilerin mesleklerini icra etmesine olanak tanımayan unsurlardan biri de din olgusu bağlamında gelişen rejimlerdir; bu rejimlerden bir tanesi ise günümüzde Taliban'dır. Bu bağlamda çalışmanın amacı, 2001 yılında iktidarını kaybeden ve sonrasında on beş Ağustos 2021 tarihinde Afganistan'da yönetimini tekrar ele geçiren Taliban'ın, Afgan kadın gazetecilerin mesleklerini icra etmemesine yönelik uyguladığı baskıların ve engellerin hangi eylemler üzerinden gerçekleştirdiğini ortaya çıkarmaktır. Bu amaçla çalışmada, Türkiye'de on altı Ağustos ile bir Eylül 2021 tarihleri arasında T24, Kronos, Medyascope, BBC News Türkçe ve Evrensel haber sitelerinde Afgan kadın gazeteciler ile ilgili yayınlanan haber metinleri incelenmiştir. İncelenmeye tabi tutulan haber metinleri nitel içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Çalışma sonucunda, Taliban yönetiminin kadın gazetecilerin mesleklerini icra etmesini çeşitli yollarla engellediği ve baskılar yaptığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu engellerin ve baskıların başında, Taliban'ın kadın gazetecilere şiddet uygulaması, tehdit etmesi, ekrana çıkmasını önlemesi, iş yerlerine alınmasına izin vermemesi, yerlerine başkalarının atanması, kamera gibi araçlarına el konması, militanlar tarafından sözlü olarak korkutulması ve medya yöneticilerini taciz etmesi gelmektedir.

**Anahtar Kelimeler:** Taliban, Kadın Gazeteciler, Meslek, Engel, Haber Siteleri

Submitted/Geliş : 26.05.2023

Accepted/Kabul : 03.07.2023

<http://dx.doi.org/10.53723/cosohis.33>

Araştırma Makalesi/Research Paper

\* ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5803-579X>; Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Doktora Öğrencisi. fatma.abdukaya1994@gmail.com

## **The Pressures and Obstacles of the Taliban on Afghan Women Journalists Not Practicing Their Professions**

### **Abstract**

Women journalists face big problems when performing their profession. The biggest factor in the formation of this problem is the negative judgments that the gender and patriarchal structure of society creates against women. In addition, one of the elements that do not allow women journalists to perform their professions is the regimes that have developed in the context of the phenomenon of religion; one of these regimes is the Taliban today. In this context, the aim of the study is to reveal the actions taken by the Taliban, which lost its power in 2001 and then regained control in Afghanistan on August fifteen, 2021, through the pressures and obstacles imposed by Afghan women journalists not to perform their professions. Turkish August sixteen to September one, 2021, the study examined the news texts published on T24, Kronos, Mediascope, BBC News Turkish and Universal news sites about Afghan women journalists dec Turkey. The news texts subjected to the study were evaluated using the qualitative content analysis method. As a result of the study, it was concluded that the Taliban administration prevents and suppresses women journalists from performing their professions in various ways. These obstacles and pressures at the beginning of the Taliban's violence to women journalists, threatening to prevent the screen out, to be taken to the place of work does not allow you to appoint others in their place, the confiscation of tools such as a camera, media managers is to harass and verbally warned by the militants.

**Keywords:** Taliban, Women Journalists, Profession, Obstacle, News Sites

### **Giriş**

Kadın gazeteciler mesleğini icra ederken bir takım olumsuz durumlara maruz kalabilmektedir. Bu konuya ilişkin feminist yaklaşımın eleştirel nitelikte görüşleri bulunmaktadır. Örneğin feminizmin bir türü olan Liberal feministlere göre, medyada cinsiyetçi bir iş bölümü uygulanmaktadır. Onlara göre medyanın yönetim ve kameramanlık kadrolarında sıklıkla erkeklerin bulunması, kadınlarınsa daha çok muhabirlik, yazı işleri kadrolarında yer alması bu cinsiyetçi iş bölümünü açıkça ortaya koymaktadır. Benzer şekilde kadınların spor, ekonomi gibi konular hakkında değil de genellikle magazin, sağlık, moda gibi konular ile ilgili haberler üretmesi de buna bir örnek niteliğindedir. Nitekim yapılan birçok akademik çalışmalarda da bu durum kanıtlanmıştır. Liberal feminizmin getirdiği bir diğer eleştirisi ise, medya örgütlerinde çalışan kadın sayısının erkeklere oranla düşük olduğu iddiasıdır. Bu anlamda Liberal feministler medyadaki cinsiyetçi iş bölümünün ortadan kalkmasını istemekle beraber erkek ile kadının eşit bir oranda medya örgütünde yer almasını istemektedir.

Toplumsal cinsiyet rolleri ile ataerkil toplum yapısının kadın aleyhine oluşturduğu olumsuz anlamlar, kadın gazetecilerin mesleki görevlerini tam olarak yerine getirmesine büyük bir engel teşkil etmektedir. Çünkü toplum içinde kalıplaşmış olan değer yargıları kadın cinsine yönelik bir ötekileştirme ve ayrımcılık yaratmaktadır. Dolayısıyla gazetecilik

mesleği kadına yönelik bir bariyer haline gelmektedir. Bu engellerin yanında günümüz dünyasında din olgusu bağlamında oluşan yönetim biçimleri de bu duruma bir engel olabilmektedir. Örneğin, Afganistan'da yönetimi ele geçiren Taliban'ın İslami değerler doğrultusunda şeriat hukukunun katı bir yorumu ile toplumsal yaşama ve kadınların mesleklerine doğrudan müdahalesi verilebilir. Bu anlamda din ile yönetimin kadın gazeteciler üzerinde nasıl bir etki yaratacağı önemli bir hal almıştır.

Bu çalışmanın amacı, 2001 yılında iktidarını kaybeden ve sonrasında on beş Ağustos 2021 tarihinde Afganistan'da yönetimini tekrar ele geçiren Taliban'ın, Afgan kadın gazetecilerin mesleklerini icra etmemesine yönelik uyguladığı baskıların ve engellerin hangi eylemler üzerinden gerçekleştirdiğini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Amaçlanan bu hedef doğrultusunda, Türkiye'de faaliyet gösteren T24, Kronos, Medyascope, BBC News Türkçe ve Evrensel haber sitelerinin on altı Ağustos ile bir Eylül 2021 tarihleri arasında Afgan kadın gazeteciler ile ilgili yayınladığı haber metinleri incelenmiştir. Haber sitelerinden alınan örneklem haber metinleri nitel içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Bu çalışma, din bağlamında iktidara gelen bir hegemonyanın kadın gazeteciler üzerinde oluşturduğu negatif etkileri ve mesleklerine ilişkin yaşadığı değişimleri açığa çıkarması açısından önemli bir çalışma olacaktır.

### **Taliban Kavramı**

Taliban kavramı, Arapça'da yer alan *talebe* kökünden türemiştir (Ahmadi, 2011: 29). Bu kavram *talebe* ile birlikte *öğrenci* anlamında kullanılmaktadır. Farklı dillerde ve toplumlarda bu kavramın anlamı değişebilmektedir, örneğin Taliban kavramı Arapça'da *bilgiyi talep edenler* anlamında kullanılırken bu kavram İran'da konuşulan Farsça dilinde *din öğrencisi* anlamında kullanılmaktadır. Aynı zamanda Afganistan ve Pakistan'da hayatlarını sürdüren Peştunların konuştuğu bir dil olan Peštu dilinde *talebeler* anlamındadır.

### **Taliban'ın Ortaya Çıkışı ve Günümüz**

Taliban, Molla Muhammed Ömer öncülüğünde yaklaşık elli medrese öğrencisi tarafından 1994 yılında Afganistan'ın Kandehar kentinde kurulmuştur. Taliban kurulmadan hemen önce Afganistan neredeyse bölünmüş bir ülke durumundaydı (Şahin, 2016: 232). Ülke içinde yaşanan iç savaşlar toplumun siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik düzeylerini altüst eden bir istikrarsızlığa sürüklemişti. Bununla beraber toplumda hırsızlık, yolsuzluk, arabozculuk, sokak çatışmaları, zina yapmak, içki içmek, adam öldürmek, faiz yemek, yalan söylemek, insan kaçırmak, iftira atmak gibi İslam'a aykırı eylemler de yaygın hale gelmişti. Bu iç savaşın getirdiği düzensizliği ve kötü eylemleri eleştiren Molla Muhammed Ömer, kendisi ve öğrencileriyle birlikte Afganistan'da yaşanan bu duruma son vermek için Taliban adı altında oluşturduğu bir grup insanla mücadele içine girdiğini topluma duyurmuştur. Medrese öğrencilerinden oluşan ve sayıları elliye geçmeyen bu grup, ülkede uzun süren iç çalkantılar ve çatışmaları sonlandırma söylemiyle savaştan yorulan Afgan halkı tarafından hoş bir şekilde karşılanmıştır (Şahin, 2016: 232).

"Taliban'ın ideolojisi, 1980'lerde ve 1990'ların başlarında Sovyetlerle mücadele eden mücahitlerin geleneksel İslamcı görüşlerinden İslam'ın radikalleştirilmiş Deobandi - Deoband Medreselerinin öğretileri- yorumlarıyla harmanlanmış katı bir modernizm karşıtı

Peştun aşiret ideolojisinin bir kombinasyonuna geçiş olarak kabul edilmektedir (Sönmez vd., 2020: 65).” Taliban’ın ana ideolojilerinden bir tanesi de Afganistan topraklarında yer alan yabancı Batılı ülkelerin askeri güçlerini istememektir ve onları devre dışı bırakarak ülkeden ayrılmasını amaçlamaktadır. Çünkü dış güçler sıklıkla Afganistan’ın içişlerine müdahale etmektedir. Bununla birlikte ülkede var olan aşirete dayalı yönetim sistemlerine de büyük bir tepki göstermektedir. Sebebi ise, bu aşiretlerin ülkede karışıklığa neden olmasıyla ilişkilidir. Bu bağlamda Taliban, kendi ideolojik yorumuyla Afganistan’da bir İslam Devleti kurarak şeriatın kanunlarını katı bir yorumu ile toplumu yönetmeyi arzu etmekteydi. Dolayısıyla da ideolojisini büyük bir oranda şeriatın hukuk ilkeleri üzerine çerçevlendirerek oluşturmuştur.

Afganistan’ın başkenti Kabil’i Eylül 1996 yılında ele geçiren Taliban, devlet başkanı Burhanettin Rabbani’nin görevine son vererek ülke yönetimi ele geçirdiğini ilan etmiştir. Rabbani’yi Peştu karşıtı gören Taliban, onun yönetim anlayışını ve Tacik kökenli bir etnik gruba ait olmasından hiç haz etmemiştir. Taliban’ın iktidarı ilk başlangıçta Afgan halkı tarafından itibar görmüştü. Sonrasında yıllarca verilen mücadeleler ve yapılan savaşlar sonucunda yönetiminin büyük bir kısmı Taliban’ın eline geçmiştir. Bunun sonucunda, Afgan halkı içine girmiş olduğu bataklıktan kurtulmak isterken başka bir bataklığın içine girdiğini fark edeceklerdi (Ahmadi, 2011: 32). 1996 ile 2001 yılları arasında iktidarda kalan Taliban, bu süre zarfında Afgan halkına çeşitli baskılar yapmıştır. Özellikle kadınların eğitim hakkını elinden almış, kılık kıyafetine karışılmış, erkeklerle konuşan kadınlar dövülmüş ve kadının çalışması men edilmiştir. Aynı zamanda Taliban yönetimiyle eğitim, ekonomi, demokratikleşme, sağlık gibi alanlarda birçok değişim meydana gelmiştir (Köçer, 2019).

Ülkeyi belirli bir süreliğine yöneten Taliban sonrasında yönetimden düşmüştür. Nedeni ise, 2001 yılında Amerika’da İkiz Kulelerin bombalanması sonucunda ABD yönetimi bu terörü yapanın El Kaide olduğu ifade ederek bu örgütün liderini Taliban’dan istedi, Taliban ise buna yanıt olarak kendilerinin bunu yapanların cezasını keseceğini söylemesi üzerine ABD Afganistan’a müdahalede bulundu. Böylelikle Taliban iktidardan düşmeye başladı. 1996 ‘dan 2001’e kadar Afganistan’ı yöneten Taliban, günümüz 2021 yılında ise ABD’nin Afganistan’dan askeri birliklerini kademeli olarak çekmesiyle beraber Afganistan topraklarının büyük bir kısmını tekrardan ele geçirmeye başladı. On beş Ağustos 2021’de Kabil’e girerek yönetime el koyduğunu ilan etti. Taliban’ın son yirmi beş yılında lider kadrolarında Molla Yakup, Siracettin Hakkani, Heybetullah Ahundzade ve Molla Abdulgani Baradar yer almaktadır (Euronews, 2021).

Taliban, 2016 yılından itibaren Mevlevi sıfatıyla Heybetullah Ahundzade tarafından yönetilmektedir. Taliban’ın Afganistan’ı yeniden yönetmeye başlamasıyla birçok insan ölüm, işkence ve ceza alma korkusuyla ülkeden kaçmak için havalimanlarına akın etmiştir. Öte yandan yaşanan bu durum en çok kadınları etkilemiştir, çünkü kadınlar elde etmiş olduğu siyasal, sosyal ve ekonomik hakların ellerinden alınacağı korkusu sarmıştır. Nitekim böylece oldu, kadın olan akademisyenler, yöneticiler ve öğrencilere üniversitelere alınmadı, kadın hakimler görevden alındı, bayan kuaförler kapatıldı, kadın gazeteciler istifa ettirildi. Özellikle kadınların çalışması ve mesleklerini yapmamasına yönelik birçok engeller getirildi.

### **Kadın Gazetecilerin Mesleklerini İcra Etmesine Engel Teşkil Eden Durumlar**

Kadınlara yönelik cinsiyet ayrımcılığı birçok alanda kendini göstermektedir. Bu alanlardan bir tanesi de medyadır. Basın sektöründe çalışan kadınlar çeşitli ayrımcılığa, ötekileştirmeye, şiddete, baskıya ve yaptırımlara maruz kalmaktadır. Yaşanan bu durumlar sebebiyle mesleklerini icra ederken birçok engellere takılmaktadır. Dolayısıyla konuya ilişkin olarak birçok feminist çalışmalar yapılmış olmakla birlikte, akademik dünyada da kendine geniş bir yer bulmuştur. Yapılan birçok araştırmalarda kadınların medya örgütlerinde yaşadıkların engellerin temel nedenin, toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık ile ataerkil toplum yapısının getirdiği negatif algılardan kaynakladığıyla ilişkili olduğudur. Bununla birlikte günümüzde Taliban gibi dine dayalı oluşan baskıcı rejimler de kadınların medya sektöründe çalışmalarını ve mesleklerini icra etmelerini engellemektedir.

Taliban, 2021 yılında yeniden iktidara geldiğinde kadınlara yönelik olumlu mesajlar vermiştir. Özellikle kadın haklarına saygı duyacağını ve kadınların artık kamusal alanda çalışabileceğini söylemiştir. Ancak bu verilen mesajların yalnızca sözde kaldığı görülmüştür. Çünkü Taliban kadınların mesleklerini icra etmesini engellemeye yönelik birçok eylemde bulunmuştur. Özellikle kadın gazeteciler özelinde bu durum akademik bilimsel çalışmalarda da kendini göstermiştir. Örneğin Saragih'in "Taliban İktidarının Ortasında Kadın Gazeteci" başlıklı makalesi bu durumu gözler önüne sermektedir. Makalede Saragih, Taliban'ın Afganistan'da bütün yetkileri ve gücü eline geçirmesinden sonra iktidara gelmesi ve bu iktidar ortamında kalan kadın gazetecileri incelemiştir. Saragih makalesinde çeşitli medya kuruluşlarının haberlerini betimsel nitel araştırma yöntemiyle incelemiştir. İnceleme sonucunda, medyada yer alan haberlerde Taliban iktidarından sonra Afganistan'daki kadın gazetecilerin tehdit altında olduğunu tespit etmiştir (Saragih, 2021: 142).

Konuya ilişkin diğer bir önemli çalışma ise Roberta Staley'in "Kılıçtan Daha Güçlü: Kadın Gazeteciler ve Film Yapımcıları ve Bunların Afganistan'daki Toplumsal Cinsiyet Algıları ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Üzerindeki Etkileri" başlıklı tez çalışmasıdır. Staley çalışmasında, Mightier Than The Sword adlı bir projeyi incelemiştir. Bu çalışmanın temel amacı, 2001 yılında iktidardan düşen Taliban sonrası kadınların medya alanında yaşadığı sosyal değişmeyi ortaya çıkarmaktır. Bu amaç doğrultusunda, ilk olarak projenin belgesel kısmı, sonrasında yazılı kısmı analiz edilmiştir (Staley, 2017). Çalışmada, Taliban'ın düşüşünden sonra kadınların medyada muhabir gibi çeşitli görevlere geldiği, aynı zamanda kadınlara ilişkin konuların medyada yer verilmeye başlandığına yönelik bilgiler verilmiştir.

Ancak günümüzde Afgan kadın gazeteciler hala medya sektöründe çalışmalarından dolayı büyük engeller ile karşılaşmaktadırlar. Dolayısıyla kadınlar sosyal baskılar, geleneksel tabular ve kendilerine yapılan güçlü damgalamaların üstesinden gelerek önlerine çıkan engelleri aşmak için çaba göstermelidir (Hassanzadeh, 2018: 5). Afganistan'da toplumsal cinsiyet ayrımcılığı, taciz, tecavüz, şiddet, psikolojik baskılar kadın gazetecilere sıklıkla yapılmaktadır. Bunu yapanların başında ise, genellikle kadınların ev dışında çalışmasına karşı çıkan akrabalar, tanıdıklar ve aşırılık yanlısı olan dini gruplardır (Hassanzadeh, 2018: 5). Özellikle Taliban gibi dini gruplar bunu sıklıkla yapmaktadır. Bu yaşanan duruma ilişkin bilgiler AJSC Raporunda olduğu gibi birçok raporda da yer almaktadır.

Kadın gazetecilere yönelik çeşitli türdeki baskılar, engeller sadece Afgan toplumunda değil, Türkiye'de gazetecilik yapan kadınlarda yönelikte yapılmaktadır. Örneğin Sırma Oya

Tekvar “Kadın Gazeteci Olmak: Uçan Haber “Kadın ve Medya” Özel Sayısının İncelenmesi” isimli makalesinde, yaşanan bu durumu açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Makalede, kadınların erkek meslektaşları tarafından sözel tacize, şiddete maruz kaldığı, düzensiz çalışma saatleri nedeniyle evlerine giderken tacize uğradıkları, iş ve aile hayatlarındaki yükümlülükleri sebebiyle mesleklerini zor koşullarda devam ettirdikleri saptanmıştır (Tekvar, 2016: 443).

Türkiye’de gazetecilik mesleğini yapan kadınların karşılaştıkları engelleri, baskıları ortaya koyan diğer bir önemli çalışmada Merve Sarışın’ın, “Medya Sektöründe Çalışan Kadınların Konumu ve Yaşadıkları Zorluklar: Ordu Yerel Medyasında Çalışan Kadınlar ve Ulusal Gazete Künyelerinin İncelenmesi” başlıklı çalışmasıdır. Bu çalışmada, medya sektöründe çalışan kadınların toplumsal cinsiyet bağlamında iş yaşamında karşı karşıya kaldığı problemlerin neler olduğu ve yatay ile dikey ayrılmaya ne kadar maruz kaldığını göstermeye çalışmaktadır. Bu amaç doğrultusunda, derinlemesine görüşme tekniği kullanılarak yerel medyada çalışan kadın gazetecilerle görüşme yapılmış ve gazete künyeleri incelenmiştir. Yapılan incelemelerde, medya yöneticilerinin genellikle erkeklerden oluştuğu, kadın çalışanların ise sıklıkla muhabir, yazı işleri gibi bölümlerde çalıştığı dolayısıyla da dikey ayrımcılığın olduğu sonucuna varılmıştır, bununla beraber kadın gazetecilerin spor veya ekonomi sayfalarında yer almamaları da yatay ayrımcılığın yaşandığına yönelik bir sonuca ulaşılmıştır (Sarışın, 2020: 28).

## Yöntem

Çalışmada içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Bu bağlamda incelenen haber metinleri nitel içerik analizi açısından bir çözümlemeye tabi tutulmuştur. İçerik analizi, metinde görünür olmayan iletiler üzerinde durmakla birlikte metnin içeriğinde yer alan açık ve net mesajları ile ilgilenmektedir (Devran, 2010: 36). İçerik analizi yöntemi farklı disiplinlerde sıklıkla tercih edilen bir yöntemdir. Çünkü yazı, söz, belge ve görsel gibi malzemelerde yer alan derin anlamları ortaya çıkarması açısından önemli bir yöntem olarak görülmektedir. İçerik analizi, sosyal bilimlerde bir araştırma sonucunda ulaşılan transkript veya yazılı veya görsel medya iletilerinin üzerinde saptamalar yapmaya dayalı bir araştırma tekniği olarak tanımlanmaktadır (Olgun, 2008: 66).

Çalışmanın amacı, 2001 yılında iktidarını kaybeden ve sonrasında on beş Ağustos 2021 tarihinde Afganistan’da yönetimini tekrar ele geçiren Taliban’ın, Afgan kadın gazetecilerin mesleklerini icra etmemesine yönelik uyguladığı baskıların ve engellerin hangi eylemler üzerinden gerçekleştirdiğini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda çalışma, Türkiye’deki T24, Kronos, Medyascope, BBC News Türkçe ve Evrensel haber sitelerinde on altı Ağustos ile bir Eylül 2021 tarihleri arasında Afgan kadın gazeteciler konusuyla ilgili yayınlanan haber metinleri ile sınırlandırılmıştır. Her haber sitesinden birer tane haber örneklem olarak alınmıştır. Haber metinleri yazınsal ve görsel açıdan çözümlenmiş ama videolar çözümlemeye dahil edilmemiştir. Çözümlemede haber metinlerinde yer alan bütün fotoğraflar da çalışmaya dahil edilmemiş olmakla birlikte her bir haberin en çarpıcı olan fotoğrafı çözümleme kapsamına alınmıştır. Bununla beraber kadın gazetecilerin anlatılarına yer veren haberler seçilmiş, bunun dışındaki haberler kapsam dışı bırakılmıştır.

## Bulgular

Çalışmanın bu kısmında, Afgan kadın gazetecilerine ilişkin T24, Kronos, Medyascope, BBC News Türkçe ve Evrensel haber sitelerinde yayınlanan haber metinleri incelenmiştir. Haber sitelerinin her birinden bir haber metni örneklem alınmıştır. Örneklem seçilen haber metinleri nitel içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. İncelenen haberler, başlık, spot, haber fotoğrafı ve haber metni başlıkları altında analize tabi tutulmuştur. Analiz edilen haberler, tarih sırasına göre sıralanmıştır.

### Haber Analizi 1:

**Haber Sitesi ve Haber Tarihi:** T24 haber sitesi, on altı Ağustos 2021.

**Başlık:** “Afganistan’da kadın gazeteciler anlattı: ‘Tüm kalbimle ağlıyorum, Afgan kadınları özgür olmayacak’” (T24, 2021).

**Spot:** “Kabil’de hayat uluslararası medya organizasyonları çalışanları için aşırı riskli hâle geldi” (T24, 2021).

### Haber Fotoğrafı:



(T24, 2021)

**Haber Metni:** “Afganistan’da Taliban’ın başkent Kabil’de kontrolü ele geçirmesiyle ülkede çalışan kadın gazeteciler ve aktivistler, yaşamlarının tehlikede olduğunu söyledi...bir kadın gazeteci ‘Çok, çok üzgünüm. Afganistan’daki kadınlar için tüm kalbimle ağlıyorum’ dedi...Güvenlik gerekçesiyle ismini vermeyen bir kadın gazeteci, Afganistan’daki tüm kadınlar için ağladığını söyleyerek ‘Afgan kadınları özgür olmayacak. Kadınlar işe gidemeyecek ya da eğitim alamayacak. Taliban kadınları, gazetecileri, aktivistleri taşıyacak’ dedi...Bir ay önce sağlık gerekçesiyle çocuğuyla İran’a giden bir kadın gazeteci de ‘Umutsuz hissediyorum. 20 yıldır kazandığımız her şeyi göz açıp kapayıncaya kadar kaybettik’ dedi” (T24, 2021).

T24 haber sitesi, haber başlığında Afgan kadın gazetecilerin sözlerine yer veren bir başlık atmıştır. Başlıkta yer alan ‘*Tüm kalbimle ağlıyorum, Afgan kadınları özgür olmayacak*’ ifadeleri ile kadın gazetecilerin Taliban’ın yönetimi ele geçirmesine karşı duyduğu duygusal bir tepkiye yer verilmiş, ayrıca Afgan kadınların bundan sonraki süreçte Taliban yönetimi tarafından özgürlükleri bir sınırlanmaya zorlanarak ellerinden alınacağı bilgisi verilmeye çalışılmıştır. Haberin spotunda ise, uluslararası medya alanında çalışan kişiler için Kabil’in olağandışı bir şekilde riskli ve tehlikeli hale geldiği vurgulanmaya çalışılmıştır.

Haber fotoğrafına bakıldığında, Afgan kadınların Taliban yönetiminden kendilerini ve ailelerini kurtarmak için hızlı bir şekilde ülkeden kaçtığı ve uzaklaşmaya çalışıldığı görülmektedir. Öte yandan fotoğrafta, Afganistan’da toplu kaçışların başladığı mesajı verilmektedir.

Haber metninde, Taliban’ın Kabil’i denetim altına almasıyla burada çalışan kadın gazetecilerin ve aktivistlerin yaşamlarının tehlikede olduğu bilgisi aktarılmıştır. Bir Afgan kadın gazetecinin de yaşanan bu durumdan dolayı Afgan kadınları için çok üzgün olduğu belirtilmiştir. Kadın gazeteci, bundan sonraki dönemde Taliban’ın kadınları özgür bırakmayacağı, mesleki görevlerini yerine getirmesine izin vermeyeceği veya eğitim almalarına olanak sağlamayacağı, bununla birlikte aktivistlerin, kadın gazetecilerin aşağılanacağı mesajını vermiştir. Başka bir Afgan kadın gazeteci de Taliban’ın Kabil’de kontrolü ele geçirmesiyle Afganistan’da uzun sürede kazanılan hakların bir anda kaybedildiğine, bu nedenle de kendini umutsuz hissettiği ve hiçbir şeyin eskisi gibi düzelmeyeceğini söylemiştir. Sonuç olarak haber metninde, Taliban’ın Afganistan’daki kadın gazetecilere, aktivistlere ve kadınlara yönelik büyük bir tehdit oluşturduğu mesajı verilmiştir.

#### **Haber Analizi 2:**

**Haber Sitesi ve Haber Tarihi:** Kronos haber sitesi, on yedi Ağustos 2021.

**Başlık:** “Afganistan’daki kadın gazeteciler: Kızları köleleştirdiler, bize merhamet etmeyecekler” (Kronos, 2021).

**Spot:** “Kabil’de medyada çalışan kadınlar, Taliban’dan kaçınmak için kimliklerinin izlerini yok etmeye çalıştıklarını anlattı” (Kronos, 2021).

#### **Haber Fotoğrafı:**



(Kronos, 2021)

**Haber Metni:** “...Aaisha, geçen haftalarda The Guardian ile iletişim kuran ve yıkımı dünyayla paylaşan düzinelerce Afgan kadın gazeteciden biri. Tanınmış bir haber spikeri ve siyasi tartışma programı sunucusu olarak, hayatının, emeklerinin bir günde parçalandığını ifade ediyor. Şimdi, korkusuzca rapor vermenin, geleceklerine mal olmasından korkuyorlar...Afgan kadın gazeteciler, Kabil’in şimdi kimliklerinin izlerini yok edip Taliban militanlarından uzak durmaya çalışırken sessizlik ve korkuyla dolu olduğunu anlatıyor. ‘Son 24 saatte hayatımız değişti, evlerimize kapandık ve ölüm bizi her an tehdit ediyor. Etrafımızda Taliban korkusuyla dolu bir sessizlik var’...Fereyba ise kadınların ve kızların dövüldüğü, zorla eş olarak alındığı ve tecavüze uğradığına ilişkin raporların, yakında kendi



kaderi olabileceği konusunda paniğe kapıldığını söylüyor...‘Öncelikle kendim için endişeleniyorum çünkü ben bir kadını ve aynı zamanda kadın gazeteciyim’ dedi. Taşralarda kendilerine bazı kızları alıp köle olarak kullandılar...Zeyba da Afganistan’ın en büyük medya ağlarından biri için çalışıyor, bunun da kendisine, kocasına ve çocuklarına merhamet gösterilmeyeceği anlamına geldiğini söylüyor. Kendisinin ve diğer gazetecilerin, fiziksel ve çevrimiçi varlıklarının herhangi bir izini yok etmeden önce alımlı kimlik belgelerini, bilgilerini, çalışmalarını elçiliklere göndermeye çalıştıklarını anlatıyor” (Kronos, 2021).

Kronos haber sitesi, haber başlığında Afganistan’daki kadın gazetecilerin ifadelerini kullanan bir başlık atmıştır. Kadın gazeteciler, Taliban’ın kızları kendi egemenliği ve buyruğu altına alarak onların özgürlüklerine el koyduğunu, bununla birlikte kadın gazetecilere acımayacaklarını ileri sürmüşlerdir. Bu bağlamda kadın gazetecilerin Taliban’ın kendilerine yönelik saldırılarından korktukları ve kaygıya kapıldıkları söylenebilir. Haberin spotuna bakıldığında, Kabil’de çalışan kadın gazetecilerin Taliban’dan kaçmak için kimliklerini ortadan kaldırmak için çaba sarf ettikleri ön plana çıkarılmıştır. Dolayısıyla kadın gazetecilerin kendilerinin kim olduğunu tanımlayan niteliklerini ve özelliklerini artık gizlemeye çalışmaktadır. Böylesi bir durumda kadın gazetecilerin mesleklerini özgür bir ortamda icra etmede sorun yaşadıkları görülmektedir.

Haber metninde kullanılan bu fotoğrafta, bir kadın gazetecinin elinde bir fotoğraf makinası bulunmaktadır. Bu makinayla fotoğraf çeken kadın gazeteci bir erkek eli tarafından engellenmektedir. Fotoğrafta, erkek eli makinanın ön kısmını avucu içine alarak kadın gazetecinin mesleki görevini yerine getirmesini önlemektedir. Burada Taliban’ın kadın gazetecilere kendi işlerini yapmasına izin vermediğine dikkat çekmektedir.

Haber metninde, Afganistan’da bir kadın gazeteci olan Aaisha, ülkesinde yaşanan şuan ki durumu araştırması, nedenleri ile birlikte sonuçlarını ülkesine ve dünyayla paylaşmasının geleceğine büyük bir zarar vermesinden korkmaktadır. Bu bağlamda haber metninde, Taliban’ın yönetimindeki Afganistan’da gazetecilik yapmanın insanı bir endişeye ve korkuya sürüklediği iletilmektedir. Bu anlamda kadın gazeteciler kendi mesleklerini icra etmede bir korku mekanizması altında yapıp ya da yapamayacaklarına ilişkin bir baskı altında olduğu net bir şekilde görülebilmektedir.

Haber metninde geçen ve gazetecilik mesleğini icra eden Fereyba ise, Taliban tarafından kadınların tecavüze uğradığı, dövüldüğü, köle veya bir eş olarak alındığına ilişkin aldığı haberlerden dolayı büyük bir panik yaşadığı. Bununda yakın zamanda kendi başına gelebileceğinden korktuğunu ifade etmektedir. Aynı şekilde Zeyba’da Afgan kadın gazetecilerinden bir tanesi ve büyük bir medya kuruluşunda çalışmaktadır. Bu sebeple kendisi ve ailesinin Taliban tarafından cezalandırılacağını iddia etmektedir. Kendisi gibi diğer gazetecilerinde ülkeden kaçmak için kimlik belgelerini, bilgilerini ve çalışmalarını elçilere gönderdikten sonra, fiziksel ve sanal olarak varlıklarına ilişkin bilgilerini yok edeceklerini belirtmektedir. Özetle, kadın gazeteciler Taliban yönetimi sebebiyle mesleklerini icra edemeyeceklerini, bununla beraber kendi ve ailelilerin kötü cezalara maruz kalacağı düşüncesiyle hem ülkeden kaçmaya çalışmaktadırlar hem de gazeteci kimliklerini yok etmektedirler.

Sonuç olarak Afgan kadın gazeteciler, Kabil’de Taliban tarafından hem kendilerinin hem de diğer kadın kimliklerinin izlerini ortadan kaldırıldığını, Taliban militanlarından uzak

durduklarını, sessizlik ve korku içinde kaldıklarını söylemektedirler. Ayrıca yirmi dört saat içinde bütün hayatlarının değiştiğini, evlerine kapandıklarını ve ölümün her an kendilerini tehdit ettiklerini dile getirmektedirler. Dolayısıyla kadın gazeteciler, Taliban'la gelen yeni yönetim biçimiyle kimliklerini kaybetmeye başlamış ve ölüm, korku ve baskı içinde kalarak evlerine kapanmasıyla mesleki görevlerini icra edemez hale gelmiştir.

### Haber Analizi 3:

**Haber Sitesi ve Haber Tarihi:** Medyascope haber sitesi, yirmi Ağustos 2021.

**Başlık:** "Afganistan'da gazeteciler tehdit altında: Taliban evlere baskın düzenleyip gazetecileri arıyor, kadın gazetecilerin ekrana çıkmasını ve haber yapmasını engelliyor" (Medyascope, 2021).

**Spot:** "Afganistan'da yönetimi ele geçiren Taliban, bir gazetecinin evini bastı, gazeteci evde bulamayınca bir akrabasını öldürdü. Devlete ait radyo televizyon kanalı RTA'da çalışan kadın gazetecilerin ekrana çıkmasını ve haber yapmasını engelleyen Taliban militanları, devletin resmi haber ajansı Bakthar'ın da ofisini bastı. Gazeteciler, evlerinin arandığını, kendilerini güvende hissetmediklerini ve işlerini kaybetme korkusu yaşadıklarını belirtirken Gazetecilikte Kadın Koalisyonu (CFWIJ), Taliban'ın iktidara gelmesinden bu yana çok sayıda kadın gazetecinin yardım talebinde bulunduğunu açıkladı" (Medyascope, 2021).

### Haber Fotoğrafi:



(Medyascope, 2021)

**Haber Metni:** "...Kadın gazetecilere engel: 'Rejim değişti, evine dön': Devlete ait radyo ve televizyon kanalı RTA'da çalışan Sahar Nasari, dün (19 Ağustos) video çekmeye çalışırken, Taliban militanlarının kamerasını aldığını ve bir meslektaşını dövdüklerini söyledi...RTA'da çalışan haber sunucusu Shabnam Dawran da 'Rejimin değişti, evine dön' denilerek çalışmasının engellendiğini duyurdu...Kabil'deki Pajhwok Haber Ajansı'ndan ismin açıklanmasını istemeyen bir editör de Taliban yetkilisinin, ajansın 18 kadın muhabirine, Taliban çalışan kadınlarla ilgili kurallarını kesinleştirene kadar evden çalışmalarını tavsiye ettiğini anlattı..." (Medyascope, 2021).

Haber başlığında ve spotta, Afganistan'daki gazetecilerin Taliban tarafından net bir şekilde tehdit edildiğine dikkat çekilmiştir. Taliban'ın gazetecileri aradığı ve bu sebeple onların evlerine aniden baskınlar düzenlediği ve yakınlarının da öldürüldüğü bilgisi verilmiştir. Aynı zamanda Taliban militanlarının devlete ait radyo ve televizyon kanalında

çalışan kadın gazetecilerin ekrana çıkmasının engellendiğine, öte yandan da haber yapmalarının önlenmesine dikkat çizilmiştir. Devletin haber ajansını basan Taliban militanları, gazetecilerin yayın yapmalarına ve haber sunmalarını engel olmuştur. Haberde gazeteciler, Taliban tarafından psikolojik ve fiziksel baskılarına maruz kaldıklarından kendilerini güvende hissetmediklerini, gazetecilik mesleğini yapamama korkusu ve evlerinin aranmasından dolayı yaşadıkları kaygıyı belirtmiştir. Bununla birlikte Gazetecilik Kadın Koalisyonu, Taliban'ın iktidara geldiğinden beri çok fazla sayıda kadın gazetecinin bulunduğu koşullar nedeniyle yardım istediğini açıklamıştır. Özetle, Taliban gazetecileri tehdit etmiş, evlerine aramalar ve saldırılar düzenlemiş, yakınlarını öldürmüş, psikolojik baskı yapmış, kadınların ekrana çıkmasını önlemiş ve kadınların haber yapmasına olanak vermemiştir.

Medyascope haber sitesi, Afganistan'da kadın gazeteci, sunucu ve spiker olan yirmi dört yaşındaki Beheshta Arghand'ın Taliban sözcüsü Yousafzai ile yaptığı röportajı haber fotoğrafı olarak kullanmıştır. Bu fotoğrafın haber sitesi tarafından kullanılmasının en önemli nedeni, ilk defa Taliban yetkilisinin bir kadın sunucuyla ekrana çıktığı ve onunla röportaj yapmış olması özelliğindedir.

Haber metninde Sahar Nasari, bir devlet kanalı olan RTA'da Afgan bir kadın gazetecisi olarak görev yapmaktadır. Nasari, video çekimi yaptığı sırada Taliban militanları tarafından kamerasına el konulduğunun ve meslektaşının da fiziksel güç kullanılarak dövüldüğünü açıklamıştır. Diğer bir kadın gazeteci ve haber sunucusu olan Shabnam Dawran' da RTA adına çalışmaktadır. Dawran, Taliban militanlarının kendisine "*Rejim değişti, evine dön*" demesiyle mesleğinin gereklerini yerine getirmesinin engellediğini ilan etmiştir. Kabil'de Pajhwork Haber Ajansında çalışan bir editörde, Taliban yetkilisini ajansta çalışan on sekiz kadın gazetecinin evden çalışmasını tavsiye ettiğini, çünkü Taliban çalışan kadınlarla ilgili henüz kesin bir karar almadığından dolayı böyle yapılması gerektiğini belirtmiştir. Kısaca haber metninde kadın gazetecilerin mesleki görevlerinin Taliban rejimi tarafından araçlarına el konularak, fiziksel güç kullanılarak, rejimin değiştiği ifade edilerek, evine dön denilerek ve evden işlerinizi yapınız tavsiyesinde bulunarak engellenmiştir.

#### **Haber Analizi 4:**

**Haber Sitesi ve Haber Tarihi:** BBC News Türkçe haber sitesi, yirmi bir Ağustos 2021.

**Başlık:** "Afganistan'da 'sıkışıp kalmış' kadın gazeteciler anlatıyor: 'Bir evden diğerine kaçarak Taliban'dan saklanıyoruz'" (BBC News Türkçe, 2021).

**Spot:** "Taliban'ın 20 yıl sonra yönetimi yeniden ele geçirdiği Afganistan'da çok sayıda kadın can güvenliğinden endişeli. BBC Türkçe'ye konuşan Afganistan'daki kadın gazeteciler, korku içerisinde Taliban'ın kendilerini yakalayacağı günü beklediklerini söylüyor. Kadın gazeteciler Afganistan'da sıkışıp kaldıklarını söyleyerek, bir an önce Afganistan'dan kaçabilmek için uluslararası medya ve insan hakları organizasyonlarından yardım istiyor" (BBC News Türkçe, 2021).

#### **Haber Fotoğrafı:**



(BBC News Türkçe, 2021)

**Haber Metni:** "...BBC Türkçe'nin telefon ile ulaştığı Afgan gazeteci kadınların hepsi, Taliban'ın kendilerini pek çok kez doğrudan tehdit ettiğini ve şu an çeşitli yerlerde Taliban'dan saklandıklarını söylüyor. Güvenlik gerekçesiyle haberde isimlerini değiştirdiğimiz kadınlar, Taliban'ın kendilerine ulaşması halinde öldürüleceklerinden emin olduklarını anlatıyor...Çalıştığı radyo ve televizyon kuruluşuna ait ofisi tahliye ettikten kısa bir süre sonra Taliban'ın stüdyoları bastığını söyleyen Samira, Taliban'ın orada çalışan gazetecilerin peşine düştüğünü anlatıyor: 'Kendi evlerimize gidemiyoruz ve sürekli göçmen gibi bir evden diğerine kaçarak izimizi kaybettirmeye çalışıyoruz. Şu an ne ülkeden kaçabiliyoruz ne de herhangi bir vize başvurusu yapabiliyoruz...'. Aldığım tehdit mesajları bitmiyordu...Bir keresinde bana telefonda, 'Eğer Taliban hakkında yazmaya devam edersen, bundan sonra yaşamayı bekleme' dediler. Artık gazetecilik yapamam çünkü kadınım ve ayrıca Taliban tarafından hedef alınan bir dini mezhebe sahibim. Geçmişteki faaliyetlerimin cezası, benim ve ailem için ölüm olacak...Taliban tarafından ölüm tehdidi alan bir diğer kadın gazeteci Farzana...'Yaklaşık iki ay önce iki motosikletli yanımda durup bana silah doğrultarak söyledi: Afganistan'ı işgal ediyoruz. Sen, medya direktörü, en kısa sürede haber yapmayı bırakmalısın yoksa öldürüleceksin...'. Tıpkı diğer kadın meslektaşları gibi kendisinin de defalarca kez tehdit edildiğini anlatan Zohra, yaptığı haberlere son vermesi gerektiğini söyleyen bir tehdit mektubu bile aldığını anlatıyor..." (BBC News Türkçe, 2021).

Haber başlığının içeriği, Afganistan'daki kadın gazetecilerin ülke içinde sıkışıp kaldığı ve Taliban'dan gizlenmeye çalışıldığı ile ilgilidir. Haberin spotunda da başlıkta verilen bilgilerin aynısı verilmektedir. Bunun yanı sıra kadın gazetecilerin Taliban nedeniyle kaygılı ve korku içinde olduğu aktarılmaktadır. Kadın gazetecilerin Afganistan sınırları dışına çıkamadığı bu nedenle de uluslararası medya ve insan hakları organizasyonundan yardım talep ettikleri bildirilmektedir.

Haber fotoğrafında, Afgan bir kadının kimsenin olmadığı bir alanda hızlı ve büyük adımlarla koşarcasına yürüdüğü görülmektedir. Haber metni ile ilişkili olarak haber fotoğrafında, kadın gazetecilerin Taliban'dan saklanmaya çalıştığı algısı verilmektedir.

Haber metni, kadın gazetecilerin Taliban tarafından doğrudan tehdit edildiği ve ondan kaçmak için saklandıkları mesajını vermektedir. Haber sitesi, kadın gazetecilerle röportaj yapmış ancak güvenlik sebebiyle onların isimlerini değiştirerek haber metnine yazmıştır. Haber sitesi, Samira adında bir kadın gazeteciyle görüşmüştür. Samira, önceden çalıştığı medya kuruluşunun stüdyolarının Taliban tarafından basıldığını ve burada çalışan

gazetecilerin arandığını anlatmaktadır. Bu sebeple devamlı olarak göçmen gibi saklanmaya çalıştığını söylemektedir. Aynı zamanda ülkeden kaçamadıklarını ve vize alamadıklarını dile getirmektedir. Taliban tarafından tehdit mesajları aldığı söyleyen Samira, Taliban'ın kendisine *'Eğer Taliban hakkında yazmaya devam edersen, bundan sonra yaşamayı bekleme'* mesajını aldığı belirtmektedir. Bununla beraber kendisinin bir kadın gazeteci olması, geçmişteki faaliyetleri ve benimsediği mezhep anlayışının Taliban'ın ideolojisine ters düşmesi nedeniyle kendisinin ve ailesinin sonun ölüm olacağını söylemiştir. Sonuç olarak Taliban, kendileri hakkında haberler yapılmaması için kadın gazetecileri hem aramakta hem de tehdit mesajları göndermektedir. Aynı zamanda onların geçmiş faaliyetleri ve sahip olduğu mezhepler nedeniyle cezalandırabilmektedir. Dolayısıyla Taliban'ın yaptığı bu baskı ve engeller, kadın gazetecilerin mesleklerini icra edemez bir durumla karşı karşıya bırakmıştır. Diğer bir kadın gazeteci olan Farzana ise, Taliban'dan ölüm tehdidi aldığı ve Taliban militanları tarafından kendisine silah doğrultarak *"haber yapmayı bırakmalısın yoksa öldürüleceksin"* dediğini açıklamıştır. Bu anlamda kadın gazetecilerin mesleklerini icra etmeleri engellenmektedir, özellikle de sözlü yapılan ölüm mesajlarıyla ve silah unsuruyla bu yapılmaktadır. Afgan bir kadın gazeteci olan Zohra'da diğer meslektaşları gibi Taliban tarafından çok kez tehdit aldığı ve artık haber yapmaması için bir mektup aldığı dile getirmektedir. Bu bağlamda, Taliban kadın gazetecilere yazılı olarak onlara zarar vereceğini söyleyerek onların gazetecilik mesleğini yapmasını engellemeye çalışmaktadır.

#### **Haber Analizi 5:**

**Haber Sitesi ve Haber Tarihi:** Evrensel haber sitesi, bir Eylül 2021.

**Başlık:** "Afganistan'da kadın gazeteciler çalışmayı bırakıyor" (Evrensel, 2021).

**Spot:** "Afganistan'da çalışan 700 kadın gazeteciden 600'den fazlası, Taliban'ın yönetimi ele geçirmesiyle işlerini bırakmak zorunda kaldı. Afganistan'da şu anda 100'den daha az kadın gazeteci bulunuyor" (Evrensel, 2021).

#### **Haber Fotoğrafı:**



(Evrensel, 2021)

**Haber Metni:** "...Taliban'ın başkentin kontrolünü ele geçirmesinden 48 saat sonra, Tolonews, Ariana News, Kabul News, Shamshad TV ve Khurshid TV gibi özel televizyon kanallarında çalışan kadın muhabirler, canlı yayında konuşmaya devam etmeye ve olayları haber yapmak için dışarı çıkmaya cesaret ettiler. Ancak medya yöneticileri kısa sürede tacize uğradıklarını anladılar... Kadın gazeteciler, medya binalarının dışında bulunan Taliban muhafızlarının onları haber yapmak için dışarı çıkmalarını nasıl engellediğini

anlattılar...Stüdyoda canlı yayında konuşan kadın gazetecilere de müsamaha gösterilmiyor. Gazne'de bir radyo istasyonunda çalışan bir kadın gazeteci, Taliban'ın vilayetinin kontrolünü ele geçirmesinden iki gün sonra istasyonu ziyaret ettiklerini ve uyardıklarını söyledi: 'Siz özel bir radyo istasyonunuz. Herhangi bir kadın sesi ve müzik olmadan devam edebilirsiniz.' Kabil'de de durum aynı. Bir Talibanlı, devlete ait Afganistan Devlet Radyo Televizyonu'nda (RTA) 'birkaç gün evde kalması' söylenen bir kadın çalışanın yerini aldı. Başka bir kadın çalışanın binaya girişi engellendi. RTA, Ağustos ortasına kadar 140 kadın gazeteci istihdam etti. Şimdi hiçbiri, artık Taliban kontrolünde olan devlet televizyon kanallarına geri dönmeye ve çalışmaya cesaret edemiyor" (Evrensel, 2021).

Başlık ve spotta, Afgan kadın gazetecilerin Taliban yönetimiyle birlikte artık mesleklerini bırakmak zorunda kaldıklarından bahsedilmiştir. Spotta, Afganistan'da görev yapan yedi yüz kadından altı yüzden fazla kadının işini bıraktığı öne çıkarılmıştır.

Haber metninde kullanılan bu fotoğrafta, Afgan kadınları görsel bir malzeme olarak kullanılmıştır. Fotoğrafta, bir kadın hariç bütün kadınların yüzü net bir şekilde görülmemektedir. Yüzü ön plana çıkarılan bir kadının yaşadığı endişe, kaygı ve korku haber fotoğrafında gösterilmeye çalışılmıştır. Dolayısıyla haber fotoğrafında verilen mesaj, Afgan kadınları tehlike altındadır ve kendilerini güvende hissetmemektedir.

Haber metninde, özel televizyon kanallarında çalışan kadın muhabirlerin ülkede yaşanan rejim değişikliği hakkında haberler yapması ve bu konu hakkında canlı yayında konuşmaları sonucunda medya yöneticilerinin Taliban yetkilileri tarafından kısa bir zamanda rahatsız edildikleri ve tacize uğradıkları anlatılmıştır. Bununla birlikte kadın gazetecilerin çalıştıkları medya kurumundan haber yapmak için dışarı çıkmak istediklerinde ise dışarıda bekleyen Taliban muhafızları tarafından engellendikleri dile getirmişlerdir. Özetle, Taliban kadın muhabirlerin görevlerini yapmaması için medya yöneticilerini tehdit etmekte ve onların habere gitmemesi için bir kolluk kuvvetle korkutmaktadır.

Taliban, kadın gazetecilerin canlı yayında konuşmalarından rahatsız olmaktadır. Haber metninde, bir kadın gazetecinin çalıştığı radyo istasyonuna gelen Taliban'ın buradakilerine "Siz özel bir radyo istasyonunuz. Herhangi bir kadın sesi ve müzik olmadan devam edebilirsiniz" şeklinde uyarıldıklarından bahsedilmiştir. Aynı zamanda Taliban'ın devlete ait olan RTA'ya gelerek burada çalışan bir kadının "birkaç gün evde kalması" gerektiğini söylemesinden ve onun yerine bir Talibanlına göreve getirildiğinden ve başka bir kadın çalışanın binaya giriş yapmasının engellendiği anlatılmıştır. Öte yandan da RTA'da çalışan kadın gazetecilerin tekrardan çalışmaya cesaret edemediği gibi işlerine dönmeyeceklerinden bahsedilmiştir. En nihayetinde, Taliban kadın gazetecilerin haber odalarında, canlı yayınlarda, radyo yayınlarındaki seslerinden, medya binasında bulunmalarından oldukça rahatsız olmakla birlikte mesleklerini icra etmede büyük engeller çıkarmaktadır. Bunların başında, kadın gazetecilerin evlerine gönderilmesi, görev yerlerine başkalarını ataması, sözlü ya da kolluk kuvvetleri ile tehdit etmesi ve medya binalarına girişini önlemesi gelmektedir.

## Sonuç

Bu çalışma, Afganistan'da yönetimini tekrar ele geçiren Taliban'ın Afgan kadın gazetecilerin mesleklerini icra etmemesine yönelik uyguladığı baskıların ve engellerin hangi eylemler üzerinden gerçekleştirdiğini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Bu hedef doğrultusunda, on altı Ağustos ile bir Eylül 2021 tarihleri arasında T24, Kronos, Medyascope, BBC News Türkçe ve Evrensel haber sitelerinde Afgan kadın gazeteciler ile ilgili yayınlanan haber metinleri incelenmiştir. Çalışmada haber sitelerinden alınan örneklem haber metinleri nitel içerik analizi yöntemi kullanılarak çözümlenmiştir. Çalışma sonucunda, Taliban yönetimi tarafından kadın gazetecilerin mesleklerini icra etmesinin çeşitli yollarla engellendiği ve baskılar yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Haber metninde, Taliban'ın kadın gazetecilerin mesleki görevlerini yerine getirmemesi için kadınlara şiddet uygulamış, silahla ve ölümlerle tehdit etmiş, sözlü ve yazılı olarak korkutmuş, çalıştıkları medya kuruluşuna alınmama talimatı vermiş, yerlerine başkalarını atamış, evden çalışmalarını tavsiye edilmiş ve evlerine dönme çağrısında bulunmuş olduğu saptanmıştır. Bununla birlikte kadınların ekrana çıkmasını önlemiş, kadınların haber yapmasına olanak tanımamış, yakınlarını öldürmüş ve kendileri hakkında haber yapılmaması için uyarılmıştır. Haber içeriğinde, Taliban'ın kadın gazetecilerin haber odalarından, canlı yayınlardan ve radyo yayınlarından el çektirilmesi için medya yöneticilerini taciz ederek çalışmalarını engellemeye çalıştığı tespit edilmiştir. Ayrıca kadın gazetecilerin çekim sırasında kameralarına ve diğer araçlarına el konulmuş, habere gitmemeleri için kolluk kuvvetleri ile baskı uygulanmış olduğu saptanmıştır.

Kadın gazeteciler, Taliban'dan kaçmak için gazeteci kimliklerini yok etmiş, çevrimiçi ortamdaki bilgilerini silmiştir, çünkü kendilerinin ve ailelerinin ölmesinden korktukları için gazetecilik mesleğini bırakmak zorunda kaldığını söylemiştir. Taliban'ın kadın gazeteciler üzerine uyguladığı psikolojik ve fiziksel baskı nedeniyle, kadınların mesleklerine ilişkin görevlerini yerine getirmede ve getirmeme konusunda büyük bir kaygı, endişe ve güvensizlik yaşadığı görülmüştür. Bundan dolayı da uluslararası kuruluşlardan yardım talebinde bulunduğu, ülkeden ayrılmak istedikleri gözlemlenmiştir.

Haber fotoğraflarına bakıldığında, birinci haber analizindeki fotoğrafta, kadınların kendisi ve aileleri ile birlikte Afganistan'dan kaçmaya başladığı mesajı verilmiştir. İkinci haber analizindeki fotoğrafta, Taliban'ın kadın gazetecilere kendi mesleklerini icra etmesine olanak vermediğine dikkat çizilmiştir. Üçüncü haber analizindeki fotoğrafta, ilk kez bir Taliban sözcüsünün bir kadın sunucuyla ekranda röportaj yaptığı iletisini ön plana çıkarmıştır. Dördüncü haber analizinde yer alan fotoğrafta, Afgan kadın gazetecilerin Taliban'dan saklandığına ilişkin bir bilgiye dikkat çekmiştir. Beşinci haber analizde kullanılan fotoğrafta, Afgan kadınlarının kendilerini güvende hissetmedikleri, kaygılı ve endişeli olduğuna ilişkin bir mesaj verilmiştir.

Önceden yapılan bilimsel çalışmalarda kadın gazetecilerin mesleklerini icra etmesine engel teşkil eden durumların genel itibarıyla ataerkillik ile toplumsal cinsiyet kavramları ile ilgili olduğu görülmüştür. Ancak yapılan bu çalışmada, kadın gazetecilerin görevlerini yerine getirmesine engel olan durumlardan bir tanesinin de din olgusu bağlamında şekillenen ideolojik rejimlerin, toplumda oluşturduğu yeni politikalar ile kadını iş yaşamından baskı ve şiddet yoluyla uzaklaştırmasıdır.

### Kaynakça

- Ahmadi, A. (2011). "Dini Tarihi ve Sosyolojik Boyutuyla Taliban Hareketi", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- BBC News Türkçe, Afganistan'da 'sıkışıp kalmış' kadın gazeteciler anlatıyor: 'Bir evden diğerine kaçarak Taliban'dan saklanıyoruz'. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-58291198> (Erişim Tarihi: 07.10.2021).
- Devran, Y. (2020). Haber, Söylemi ve İdeoloji. İstanbul: Başlık Yayın Grubu.
- Euronews, Taliban Liderleri. <https://tr.euronews.com/2021/08/18/taliban-n-lider-kadrosunda-kimler-var> (Erişim Tarihi: 07.10.2021).
- Evrensel, Afganistan'da Kadın Gazeteciler İşini Bırakıyor. <https://www.evrensel.net/haber/441697/afganistanda-kadin-gazeteciler-calismayi-birakiyor> (Erişim Tarihi: 07.10.2021).
- Hassanzadeh, M. (2018). Women Empowerment: A Study of Media and Its Role in Empowerment of Afghan's Women. *Indian Journal of Science and Technology*, 11 (23), 1-8.
- Köçer, M. (2019). Afganistan'da Taliban Sonrası Sosyal Değişim. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 46, 369-381.
- Kronos, Afganistan'daki Kadın Gazeteciler: Kızları Köleleştirdiler, Bize Merhamet Etmeyecekler. <https://kronos34.news/tr/afganistandaki-kadin-gazeteciler-kizlari-kolelestirdiler-bize-merhamet-etmeyecekler/> (Erişim Tarihi: 07.10.2021).
- Medyascope, Afganistan'da gazeteciler tehdit altında: Taliban evlere baskın düzenleyip gazetecileri arıyor, kadın gazetecilerin ekrana çıkmasını ve haber yapmasını engelliyor. <https://medyascope.tv/2021/08/20/afganistanda-gazeteciler-tehdit-altinda-taliban-evlere-baskin-duzenleyip-gazetecileri-ariyor-kadin-gazetecilerin-ekrana-cikmasini-ve-haber-yapmasini-engelliyor/> (Erişim Tarihi: 07.10.2021).
- Olgun, C. (2008). Nitel Araştırmalarda İçerik Analizi Tekniği. *Sosyoloji Notlar Dergisi*, 4-5, 66-70.
- Saragih, M. Y. (2021). Women Journalist in The Middle of Taliban Power. *Konfrontasi: Jurnal Kultural, Ekonomi Dan Perubahan Sosial*, 8 (3), 142-151.
- Sarışın, M. (2020). Medya Sektöründe Çalışan Kadınların Konumu ve Yaşadıkları Zorluklar: Ordu Yerel Medyasında Çalışan Kadınlar ve Ulusal Gazete Künyelerinin İncelenmesi. *Marmara Üniversitesi Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 16-29.
- Sönmez, G., Bozbaş, G. ve Konuşul, S. (2020). Afgan Talibanı: Dünü, Bugünü ve Yarını. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 2(2), 59-77.
- Staley, R. (2017, 3 Ocak). Mightier than the sword: Women Journalists and filmmakers and their impact on gender perceptions and gender equality in Afghanistan. <https://summit.sfu.ca/item/17287>
- Şahin, D. (2016). Taliban'ın Ortaya Çıkışı ve ABD'nin Örgütün Gelişim Sürecindeki Etkisi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 226-245.



T24, Afganistan'da kadın gazeteciler anlattı: 'Tüm kalbimle ağlıyorum, Afgan kadınları özgür olmayacak. Afgan kadın haberi. <https://t24.com.tr/haber/afganistan-da-kadin-gazeteciler-anlatti-tum-kalbimle-agliyorum-afgan-kadinlari-ozgur-olmayacak,972420> (Erişim Tarihi: 07.10.2021).

Tekvar-Oya, O. (2006). Kadın Gazeteci Olmak: Uçan Haber "Kadın ve Medya" Özel Sayısının İncelenmesi. Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6(2), 435-445.